

SÂD

﴿ ۳۸ ﴾ سُورَةُ ص

« ص » Sûresi Mekkîdir, bir ismi de sûrei Davuddur (Besair).

Âyetleri - Kûfide seksen, Hicazî, Bısrî, Şamîde seksen altıdır.

Kelimeleri - Yedi yüz otuz ikidir.

Harfleri - Üç bin altmış dokuzdur.

Fasılası - صد قطرب من لج harfleridir.

Evvelki Sûrenin âhirine doğru «

لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ، لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ

» hikâye buyurulduğu için bu Sûre de « ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ » ile başlıyor.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ ﴿٢﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ
وَشِقَاقٍ ﴿٣﴾ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوا وَوَلَاتَ
حِينَ مَنَاصٍ ﴿٤﴾ وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ
الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٥﴾ أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا
إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿٦﴾ وَانطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ امشُوا
وَاصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴿٧﴾

Sh:»4082

﴿٧﴾ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ
﴿٨﴾ ءَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي
بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابٍ ﴿٩﴾ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ
الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ﴿١٠﴾ أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا

بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ ﴿١١﴾ جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ
مِنَ الْأَحْزَابِ ﴿١٢﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمَ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو
الْأَوْتَادِ ﴿١٣﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ
الْأَحْزَابُ ﴿١٤﴾ إِنَّ كُلَّ إِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابٌ ﴿١٥﴾

Meali Şerifi

ص bu zikirle meşhun Kur'ana bak 1 Fakat o küfredenler bir onur, bir şikak içindeler 2 Kendilerinden
evvel nicelerini helâk ettik! Çıgırıştılar: Değildi fakat vakti halâs 3 İçlerinden kendilerine uyandırıcı bir
Peygamber geldiğine şaştlar da dediler ki kâfirler: bu, bir sihirbaz, bir kezzâb 4 İlâhları hep bir ilâh mı
kılmış? Bu cidden şaşılacak bir şey: çok tuhaf 5 İçlerinden o hey'et de fırladı şöyle: ilâhlarınız üzerinde
sabr-u sebat edin, bu cidden arzu olunur bir şey, bir murad 6 Biz bunu diğer millette iştmedik, bu bir
uydurmadır mutlak 7 O zikir aramızdan ona mı indirilmiş? doğrusu onlar benim zikrimden bir kuşkulu şekk
içindeler, doğrusu henüz azâbımı

Sh:»4083

tatmadılar 8 Yoksa sana onu veren azîz vehhab rabbının rahmeti hazîneleri onların yanında mı? 9 Yoksa onların mı bütün o Göklerin, Yerin ve aralarındakilerin mülkü? Öyle ise haydi esbab içinde üstüne çıksınlar 10 Onlar burada Ahzab döküntüsünden (muhtelif partilerden) bozuk bir ordu 11 Onlardan evvel tekzib etmişti Nuh kavmi ve Âd ve o kazıkların sahibi Fir'avn 12 Ve Semûd ve kavmi Lût ve eykeliler, bunlar işte o ahzab 13 Başka değil, hepsi gönderilen elçileri (Resulleri) tekzib etti de öyle hak oldu azâbım 14

Rivayet olunur ki Ebû Talib hastalandığı zaman Kureyşten bir hey'et geldi, içlerinde Ebû Cehil de vardı, yanına girdiler: biraderinin oğlu bizim ilâhlarımıza şetmediyor, şöyle yapıyor, şöyle şöyle diyor, ona haber göndersen de nehyeylesen dediler, haber gönderdi, nebiyyi ekrem sallâllahü aleyhivesellem geldi odaya girdi, Ebû Talibin yanında bir kişilik yer vardı, oraya oturmasını diye Ebû Cehil sıçradı oraya oturdu, Resulullah amcasının yakınında oturacak yer bulamayınca kapının yanında oturdu, Ebû Talib, ey biraderzadem! Kavmin yine senden şikayet ediyorlar, ilâhlarına şetmediyorsun, şöyle şöyle diyorsun zu'munda bulunuyorlar dedi, onlar da bir çok söylendiler, Resulullah söz aldı: ya ammi ! ben onları bir kelime üzere istiyorum, bir kelime ki onunla Arab onlara inkiyad edecek, Acem onlara cizye verecek dedi, bunun üzerine ferahlandılar, babanın aşkına ondan fazlasını veririz, ne o kelime dediler? bir tek kelime,

dedi, ne o dediler: « لَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ » dedi, derdemez telâş ile kalktılar ve elbiselerini çıkararak

« أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ الْهَاءَ وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ » dediler, işte «

صَ وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ... إِنَّ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ » a kadar bunun

üzerine nâzil oldu.

1. ﴿ص﴾ ص, bunu âyet sayan rivayet yoktur. Yazılısı l'tibariyle bir harf okunuşu l'tibariyle bir

isim veya

Sh:»4084

« صيد » dan fili mâzîy veya « صدا » dan emri hâzır olabilir. Harf olduğuna göre diğer mukattaatta

geçtiği üzere tehaddi ve l'caz yoluyla serdedilmiştir. Ekserin kavlince bu Sûrenin ismidir. Mücerred bir remz

olması da mel'huzdur. Fatihada bu harf ile alâkadar sırat kelimesi vardır. Sıdk maddesi de bu remzin ilk

ihbar edeceği kelimelerdendir. « صَدَقَ اللَّهُ » sadıksın ya Muhammed, ya sadık gibi. Hasenden

rivayet olduğuna göre «sada» nın müfaalesi o an müsadattan emirdir. Sadâ karşılık vermektir. Onun için

sesin aksettiği yerden verilen karşılığa sadâ denir. Binaenaleyh «dal» ın kesrile sadi: sadâla sen, Kur'an

sesine ma'kes ol, sadâ gibi karşılık ver, ya'ni mazmuniyle âmil ol, icra et demek olur. İbni Abbastan bir

rivayete göre « ص » gece ve gündüz yokken Arşı rahmanın üzerinde bulunduğu deryanın ismidir. «

وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ » bak. Saïd ibni Cübeyrden; Allah tealânın iki nefha arasında

mevtayı ihya buyurduğu deryanın ismidir. Bu iki rivayet garîb olmakla beraber lâıftır. Bunlarda « ص »

kasem ma'nâsını da tazammun edebilir. Ve o surette ﴿ وَالْقُرْآنِ ﴾ atfoluyor.

﴿ ذِي الذِّكْرِ ﴾ sahib zikir, zikirli, zikir dolu - burada zikir şu üç ma'nâdan her biriyle tefsir

olunabilir.

ZİKİR, namı anılmak: şeref-ü şan ma'nâsına « وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ » gibi. Anmak

tezkir: va'z ve ihtar ma'nâsına, şeriat ve ahkâm, va'd-ü vaîd, geçmiş ümmetlerin vekayinden medarı ibret

olan kısas ve ahbar gibi. Dinde ihtiyaç bulunan şeyleri anlatmak ma'nâsına, ya'ni şanlı, nasıyhatlı din

öğreten ibret dersi veren Kur'ana kasem olsun ki... Bu kasemin cevabı mahzutfur. « بل » o mahzufa

ma'tuftur. Ya'ni sen risaletinde sadıksın, sana söylenen haktr o va'd-ü vaîd muhakkak yerini bulacaktır.

Fakat kâfîrler 2. ﴿ فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴾ bir izzet ile şıkak içinde - kendilerini bir onur: ki bir, şıkak

sarmış, kibirlerinden hakkı kabul etmiyorlar,

muhtelif garazlarla türlü ma'budlar peşinde boğuşuyorlar. 3. ﴿فَنَادُوا﴾ çığırtılar - ya'ni helâki

gördükleri vakit tevbe edip aman yarabbi diye bağırtılar, feryad ettiler,

﴿وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ﴾ fakat o vakit yâhud o çığırtıma kurtulacak zaman değildi, kaçamak

ihimali kalmamıştı - lât, lâ demektir.5. ﴿أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا﴾ ilâhları hep bir

ilâhmı kıldı - ya'ni «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» diye hepsinden üluhiyeti nefyetti de yalnız birine mi

kasr etti ﴿إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ﴾ bu cidden pek acıib bir şey - atalarından beri şirke

alışmış olan cahiliyye kafası bu kadar muhtelif insanların muhtelif âmal ve hissiyyatını yalnız bir ma'budun

nasıl tatmin edebileceğini düşünemiyor, onun «بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ» olduğunu

bilmiyor da tevhide teaccüb ediyor. 7. ﴿مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ﴾ biz

bunu milleti âhire de işitmedik - milleti âhire, diğer millet yâhud sonra ki millet demektir. Bu surette

nasrâniyyete işaret olur. Çünkü islâm gelmeden evvel o zaman için en son millet nasrâniyyet idi, o da

teslisi kabul ediyordu 8. ﴿ءَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرَ مِنْ بَيْنِنَا﴾ o zikir, ya'ni Allahın zikr-ü

ihtarını havi olan Kur'an aramızdan ona mı indirilmiş? ﴿ذِكْرِي﴾ zikrim, ya'ni Kur'an

﴿عَذَابٍ﴾ azâbî demektir, kesre ile yâdan iktifa olunmuştur. İkabı, da böyledir. 11.

﴿جُنْدٌ مِمَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ﴾ onlar burada Ahzabdan kalma

bozuk bir ordu döküntüsü - ya'ni eskiden Peygamberlere karşı toplanmış, mahvolmuş muhtelif hiziblerden

bakiyye, onlar gibi hezîmete mahkûm, bozuk, vahdeti ruhiyyesi yok, ma'neviyyatı perişan, derme çatma bir

kaç asker, ordu, askerler böyle askerler. Bu âyet çok

Sh:»4086

câlibi dikkattir. Burada Kureyşin «Bedr» den başlıyan hezimetine işaret olunduğu gibi muvaffak olacak

muntazam bir ordunun muntazam bir milletten çıkabileceğini anlatıyor.

﴿١٥﴾ وَمَا يَنْظُرُ هُوَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مِّنْ فَوْقِ
﴿١٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا عَجَلْ لَنَا قِطْنًا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾
اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ
﴿١٨﴾ إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ
﴿١٩﴾ وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ ﴿٢٠﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ
وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَلَ الْخِطَابِ ﴿٢١﴾ وَهَلْ آتَيْكَ نَبِؤُا
الْخِصْمِ إِذِ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ ﴿٢٢﴾ إِذِ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُدَ

فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ
فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ
﴿٢٣﴾ إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ
فَقَالَ أَكْفَلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ﴿٢٤﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ
بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي
بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ
مَاهُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّ مَا فَتَنَاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا

وَأَنَابَ ﴿سجده﴾

Sh:»4087

﴿٢٥﴾ فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ
﴿٢٦﴾ يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ
النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ
الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ
الْحِسَابِ ﴿سجده﴾

Meali Şerifi

Onlar da başka değil, bir tek sayhaya bakıyorlar öyle ki ona hık yok 15 Bir de ya rabbenâ bizim
pusulamızı hesab gününden evvel acele verdediler 16 Şimdi sen onların dediklerine sabret de kuvvetli
kulumuz Davudu an, çünkü o çok tecri' yapar (evvab) idi 17 Çünkü biz onun maiyyetinde dağları müsahhar
kılmışık: tesbih ederlerdi akşamleyin ve işrak vakti 18 Kuşları da toplu olarak, hepsi onun için terci' yapar
(evvab) idi 19 Hem mülkünü kuvvetlendirmiştik, hem de kendisine hıkmet ve faslı hitab vermiştik 20 Bir de
hasım kıssası geldi mi sana? Hani surdan mihraba aştıkları vakit 21 O vakit Davudun üzerine giriverdiler de
onlardan telâşa düştü, korkma dediler: iki hasmız, ba'zımız ba'zımıza tecavüz etti, şimdi sen aramızda hakk
ile hukmet ve aşırı gitme de bizi doğru yolun ortasına çıkar 22 Şu benim biraderim onun doksan dokuz dişi
koyunu var, benim ise bir tek dişi koyunum var, böyle iken "bırak onu bana" dedi ve beni söyleşmede yendi
23 Dedi ki: doğrusu senin bir

koyununu kendi koyunlarına istemesiyle sana zulmetmiş ve hakikaten karışıkların çoğu birbirlerine tecavüz ediyorlar, ancak iman edip de salâh isteyenler başka, onlar da pek az, ve sanmıştı ki Davud kendisine sırf bir fitne yaptık, hemen rabbına istiğfar etti ve rükû' ederek yere kapanıp tevbe ile rücu' etti 24 Biz de onu kendisine mağrifet buyurduk ve hakikat ona indimizde kat'î bir yakınlık ve bir akıbet güzelliği vardır 25 Ya Davud! muhakkak ki biz seni Arzda bir halîfe kıldık, imdi nâs arasında hakk ile hukmet de (keyfe) hevaya tabi' olma ki seni Allah yolundan sapıtmasın, çünkü Allah yolundan sapanlar hesab gününü unuttukları cihette kendilerine pek şiddetli bir azâb vardır 26

16. ﴿وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطْنَآ﴾ - KITT, esasen pusla, atıyye puslası

demektir. Burada hissa ma'nâsınadır. Hesab gününe, Kıyamete kadar beklemeye lüzum yok, o ikabdan

bizim hissamızı şimdiden peşîn ver diye istihza etmek istiyorlar. 17. ﴿ذَا الْأَيْدِ﴾ Sahib te'yid,

kuvvetli - rivayet olunur ki müşarun'ileyh bir gün oruç tutar, bir gün iftar ederdi ve gece yarısı namaza

kalkardı, bu suretle kuvvetinin esası din kuvveti olduğu anlatılmak üzere şöyle ta'lîl olunuyor:

﴿إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ Çünkü o bir evvabdır -

EVVAB, tevvas vezninde evbden mubaleğalı ismi faildir. Evb, Ragıbın beyanına göre rücuun bir nev'i,

iradi olan kısımdır. Dönülmesi lâzım gelen yere dönmek demektir. Bu ma'nâdan evvab, tevvab gibi Allaha

çok rücu' eden demek olur. Onun için burada « رَجَّاعٌ إِلَى مَرَضَاتِ اللَّهِ » tefsir etmişlerdir.

Ancak recca', hem rücu'dan, hem de müteaddisi olan raci'den olabilir. Recî' ise irca' ve terci' ma'nâlarına

geldiğine ve seste terci', nağme ve ahenk yapmak veya sada vermek demek olduğuna göre recca', iyi terci'

yapan mürecci' ma'nâsını dahi ifâde etmiş olur.

Sh:»4089

Netekim « يَا جِبَالُ أَوْبَى » de bu ma'nâ açıktır. Bu münasebetle evvab, Mücahidden rivayet

olunduğu üzere bir de müsebbih, çok tesbih eden ma'nâsına tefsir edilmiştir ki Ebüssuud bunun vechinde

şöyle diyor: ikinci evvab, müsebbih mevzuna konmuştur, çünkü tesbihi terci' yapıyordu, mürecci' de

recca'dır. Çünkü ard ardına filine rücu' eder durur, Evvab, Allah tealâya çok rücu' eden tevvab demek

olduğuna göre de çok tevbekâr olanın âdeti çok zikr-ü tesbih ve takdis etmektir. Kamusta evb, kasd ve

istikamet ma'nâlarına dahi geldiğinden evvab, çok doğru ve azimkâr demek de olabilir. Şu halde evvab bir

çok ma'nâlara muhtemil bir kelime olduğundan hepsini aynî bir kelime ile terceme kabil olmayacaktır.

Evvelâ, Allaha rücu' Sufiyyenin mevti iradî ta'bir ettikleri fenâfillah makamıdır ki tevbe ve inâbe bunun

başdır. Bu makamda sâdir olan her kuvvet ilâhîdir. Onun için te'yid ve kuvvetinin illetinde öyle buyuruluyor.

Çünkü o bir evvab idi 18. ﴿أَنَا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ﴾ hakikaten biz dağları onun

maiyyetinde müsahhar kılmıştık: öyle ki dağlar ﴿يُسَبِّحْنَ بِالْعِشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾

akşam ve işrak vakıtları tesbih ederlerdi - bunun zâhiri onunla beraber sesle tesbih etmeleri, onun

tesbihine te'vib ve terci' tarikiyle cevap vermeleridir. Resulullahın avucunda taşların tesbihi kabîlinden

olduğu da söylenmiştir.

İŞRAK VAKTI, Güneş doğup ufku şarkîde biraz yükselerek ziyasının safiyyetle parlamağa başladığı vakıttı

ki ilk kuşluk (dahvei sugra) dır. Bayram namazlarını kıldığımız vakıttır. İşrak namazı da sünnettir. Sonra kaba

kuşluk, dahvei kübrâ olur. 19. ﴿وَالطَّيْرِ﴾ Kuşları da - müsahhar kıldık. ﴿مَحْشُورَةً﴾ Haşır

halinde - toplamış olarak ﴿كُلِّ﴾ hepsi - dağlar da kuşlar da hep ﴿لَهُ﴾ onun için -

ya'ni

Sh:»4090

Davud için ﴿أَوَّابٌ﴾ evvab idi - hep ona terci', yaparak ahenk ile tesbih ediyorlardı. Ne hoştur ki

burada evvab fasılasının terci'iyle ma'nâsındaki rücu' ve terciâ bir misal de verilmiştir. Meselâ Davud evvab

deyince onlarda evvab diyorlar. Maamafih sâde bir tekrardan ibaret değil, ma'nâları farklıdır. Demin ihtar

olunduğu üzere evvelki, rücu'dan çok rücu'kâr ma'nâsına, ikincisi de terci' ma'nâsına reci'den terci'kâr

ma'nâsına olmuş oluyor. Davud Allaha rücu' ediyor, onlar davuda terci' yapıyorlar, bununla beraber şu

ma'nâ da verilmiştir: kü'l, ya'ni Davud da, dağlar da, kuşlar da, hep « له » Allah için terci' ile tesbih

yapıyorlardı, dîni, ibadeti böyle kuvvetli olduğu gibi 20. ﴿وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ﴾ hem mülkünü

kuvvetlendirmiştik ﴿وَأَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ﴾ hem de kendisine hikmet, nübüvvet, ilm-ü amelde

mukemlik yâhud Zebur ve ilmi teşri' ﴿وَفَصَّلَ الْخِطَابَ﴾ ve faslı hitab: söz kesimi vermiştik -

ya'ni hakkı bâtıldan ayırarak nizamı ayırd edip kesmek hassası vermiştik. Kesip atan ayırdıcı söz ve sözde iki

kıssa arasını ayıran « اما بعد » gibi fâsıl söze dahi faslı hitab denilir. İşte böyle müeyyed, kuvvetli bir

tevbekâr idi. Bununla beraber 21. ﴿وَهَلْ أَتَيْتُكَ﴾ bir de geldi mi sana? - Bu suretle istifham

kıssasının ehemmiyyetine nazarı dikkati celb içindir. ﴿نَبِؤُا الْخِصْمِ﴾ hasım kıssası - hasım

esasen masdar olup muhasım ma'nâsına dahi kullanılır. Müfrede cem'a, müzekker ve müennese itlak

olunur. Netekim burada şöyle cemi zamiri gönderiyor. ﴿إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾

mıhrabın sûrunu aştıkları vakit -

SÛR, yüksek duvar, MIHRAB da köşk, şehnişîn

Sh:»4091

22. ﴿فَفَزِعَ مِنْهُمْ﴾ Davudun üzerine girdikleri vakıt ﴿دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُدَ﴾ ki

birdenbire onlardan telâş etti - çünkü bunca muhafızlara rağmen sûr aşılımış içeri girilmişti, fakat girdiler de

ne yaptılar ﴿قَالُوا﴾ dediler: ﴿لَا تَخَفْ﴾ korkma ﴿خَصْمَانِ﴾ iki hasım - yani biz

birbirleriyle da'valı iki alay muhasımız ﴿بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ ba'zımız ba'zımıza

tecavüz etti ﴿فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ﴾ onun için sen aramızda hakk ile hukmet

﴿وَلَا تُشْطِطْ﴾ ve aşırı gitme - haktan uzaklaşıp cevri etme

﴿وَأَهْدِنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾ de bizi düz yolun ortasına çıkar - adâlet yap.

Görülüyor ki da'vaya iyhamlıdır. Hele işbu « وَلَا تُشْطِطْ » hitabında ta'rızdan daha ileri giden bir

iẖtar vardır. Bunlar alel'âde da'vacılara benzemiyorlar o halde da'vâ nedir? Denirse 23.

﴿إِنَّ هَذَا﴾ işte şu - hazırbilmeclis olan zat ﴿أَخِي﴾ benim kardeşim - Melâike olduklarına

göre din kardeşi veya arkadaşı diye tefsir edilmiştir. Fakat zarurî değildir.

﴿لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً﴾ onun doksan dokuz na'cesi -

NA'CE, dişi koyuna ve dişi sülüne denildiği gibi kadına da istiâre edilir.

﴿فَقَالَ أَكْفَلْنِيهَا﴾ böyle benim ise bir tek na'cem var. ﴿وَلِي نَعَجَةٌ وَاحِدَةٌ﴾

iken onu benim nasıbime bırak dedi ﴿وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ﴾ ve hatıbdâ bana ağır bastı -

söyleşmede: yâhud namzedleşmede hatırlı geldi, galebe etti 24. «SECDE AYETİDİR» ﴿قَالَ﴾ dedi ki

Davud ﴿لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعَجِكَ إِلَىٰ نَعَاجِهِ﴾ senin

bir

Sh:»4092

﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ﴾ koyununu koyunlarına istemekle sana zulmetmiş vallahi

ve hakikaten halîflardan bir çoğu - burada huletayı yalnız şürekâ diye tefsir etmek bize kasır geliyor. «اخ

» ta'birinden de anlaşıldığına göre ihtilât halinde bulunan, ya'ni bir cem'iyette yaşayan insanlar, ihvan,

﴿لِيَبْغِيَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ mutlak rüfeka, arkadaşlar yoldaşlardan bir çoğu

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ birbirlerine tecavüz ediyorlar.

﴿وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ﴾ ancak iman edip salih ameller işleyenler başka onlar da pek az

﴿وَوَظَنَّ دَاوُدُ﴾ ve Davud zannetmişti - girdikleri zaman veya bu bağıy sözünü söylerken sanmıştı

kendine beğy ile bir baskın yaptılar zannetti, yâhud sezmişti ki kendisine mücerred bir imtihan yaptık

﴿وَخَرَّ رَاكِعًا﴾ derhal rabbına istiğfar etti - mağrifetini niyaz eyledi ﴿فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ﴾

ve rükû' ederek secdeye kapandı ﴿سُجَّدًا﴾ ﴿وَإِنَّا بَ﴾ ve tevbe ile Allaha sığında 25.

﴿فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ﴾ biz de onun için kendisine onu: o zannını veya zannettiğini mağrifet

buyurduk - demek mülkünün şiddet ve kuvveti sûrdan aşılıp mihraba girilivermesine mani' olmadığı gibi

öyle bir fitne manzarası görününce de evvab olan Davud derhal tevbe ve istiğfar ile Allaha rücu'da

gecikmemiş ve hemen mağrifeti ilâhiyyeye irmiştir. Zannettiği fitne vaki' olmamış, mücerred bir dersi ibret

olarak kapanmıştır. Bu kıssa münasebetiyle bir çok lâflar edilmiş, masallar söylenmiştir. Onun için Hazreti

Alinin: her kim Davud hadîsini kassaların rivayeti vechile tahdis ederse ona yüz

altmış

Sh:»4093

deynek vururum dediği nakl ediliyor. Bahusus Cenab hak buyuruyor ki

﴿وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى﴾ ve şübesiz ki ona huzuru izzetimizde muhakkak bir yakınlık

﴿وَحُسْنَ مَآبٍ﴾ ve bir meab güzelliği, akıbet varacağı güzel bir merci' Cennete güzel bir

makam vardır. Onun için kendisine şöyle hitab edildi: 26.

﴿يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ﴾ ya Davud muhakkak ki biz seni

Arzda bir halîfe kıldık - ya'ni kendi keyfine göre esaletle hükûmet etmek üzere değil Allah tealânın namına

izafetle onun ahkâmını icraya me'mur ki Âdemin hilâfatinin hikmeti de bu idi

﴿فَاَحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ﴾ imdi insanlar arasında hakkile hukmet - zira hilâfetin

ma'nâsı budur. ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى﴾ Ve hevaya tâbi' olma - nefsin arzusu arkasından gitme,

keyfe göre hukmetme - ﴿فَيُضِلُّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ki seni Allahın yolundan şaşırmasın

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ çünkü Allah yolundan sapanlar -

Fir'avnler gibi hukûm kendilerinin zannederek Allahın ahkâmından başkasını tatbika çalışanlar

﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ hisab gününü unuttukları

için kendilerine çok şiddetli bir azâb vardır.

Bunun üzerine şu üç âyet iki kıssa arasında fasıla âyetler, ya'ni bir faslı hitabdır. Bunlar da Davuda hitab

olmak muhtemil ise de «وَأَصْبِرْ وَادْكُرْ» gibi hitabatı Muhammediyyeden olması daha

doğrudur.

﴿٢٧﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ
ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿﴾

Sh:»4094

﴿٢٨﴾ أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٩﴾
كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو
الْأَلْبَابِ ﴿﴾

Meali Şerifi

Hem o Göğü ve Yeri aralarındakileri biz boşuna yaratmadık o, o küfredenlerin zannı, onun için

küfredenlere ateşten bir veyl var 27 Yoksa iman edib de salih salih işler yapanlar biz o Yerdeki müfsidler

gibi yapar mıyız? 28 Yoksa o korunan müttekileri arsız çapkınlar gibi yapar mıyız? 29 Bir kitab ki indirdik,

27. ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ﴾ - «Ali İmran» ın âhirinde «

﴿كِتَابٌ﴾ Kur'an, yahud « 29. âyetine bak 29. ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

bu Sûre ﴿لِيَدَّبَّرُوا﴾ tedebbür, aklî, tezekkür naklî cihetlerde olmak gerektir.

﴿۳۰﴾ وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿۳۱﴾ اذْ
عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ ﴿۳۲﴾

Sh:»4095

﴿۳۲﴾ فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى
تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿۳۳﴾ رُدُّوهَا عَلَيَّ فَفُطِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ
وَالْأَعْنَاقِ ﴿۳۴﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ
جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿۳۵﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا

لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي أَنْكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٣٦﴾ فَسَخَّرْنَا
لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابُ ﴿٣٧﴾ وَالشَّيَاطِينَ
كُلَّ بِنَاءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٨﴾ وَأَخْرَيْنَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٣٩﴾
هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾ وَإِنَّ لَهُ
عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ ﴿٤١﴾

Meali Şerifi

Bir de Davuda Süleymanı bahsettik, ne güzel kul, o cidden bir evvab 31 Arzuludukda kendisine akşam

üstü sâfınat halinde halis atlar 32 Ben dedi, o hayır sevgisini rabbımın zikrinden sevdim, nihayet hicaba

gizlendi 33 Geri getirin onları bana, tuttu bacaklarını, boyunlarını silmeğe başladı 34 Celâlim hakkı için

Süleymana bir fitne de verdik ve tahtının üstüne bir cesed bıraktık sonra tevbe ile rücu' etti 35 Ya rab! bana

mağrifet buyur ve bana öyle bir mülk bağışla ki ardımdan kimseye yaraşmasın, şübhesiz sensin bütün

dilekleri veren vehhab sen, dedi 36 Bunun üzerine ona rüzgârı müsahhar

Sh:»4096

ettik, emriyle istediği yere yumuşacık cereyan ederdi 37 Şeytanları da: bütün benna' ve gavvas 38 Ve daha

diğerlerini bendlerde çatılı çatılı 39 Bu işte, dedik: bizim atamız artık diler kerem et, diler imsâk hesabı yok

40 Ve şübhesiz ki ona huzuru izzetimizde bir yakınlık ve bir akıbet güzelliği var 41

31. ﴿اِذْ عَرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ﴾ - AŞİYY öğleden sonra akşama kadar.

﴿الصَّافِنَاتُ﴾ - Atın uç ayağını basıp birinin tırnağını dikerek duruşuna safınat denilir ki en güzel

bir duruştur. Ekseriyya halıs Arab atlarında olurmuş. Öyle duran ata safın, cem'inde safinat denilir.

﴿الْجِيَادُ﴾ Cevadın veya cevadin cem'idir. Koşuda seri' olan ögdül at. Demek ki safinat duruştaki

güzelliği, ciyad da gidişteki güzelliği ifade ediyor. Şu halde arzda hem duruş gösterilmiş hem koşuş 32.

﴿فَقَالَ﴾ Onun üzerine dedi ki

﴿إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي﴾ müfessirinin çoğu buna şu

ma'nâyı vermişlerdir: ben hayr ya'ni mal ve at sevmek için rabbımın zikrinden kaldım

﴿حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ﴾ nihayet Güneş hicaba gizlendi - ya'ni gurub etti, ikinci

namazı geçti diye bu suretle teessüf etti ve bundan dolayı getirin onları bana deyip hepsini Allah için

kurban etti diyorlar. Bu surette « حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ » mekuli kavilde dahil olarak

zamir, Şemse gönderilmiş oluyor. Lâkin diğer bir takım müfessirîn ile beraber biz bunu şöyle anlıyoruz: ben

o hayır sevmeyi, at sevmeyi rabbımın zikrinden dolayı sevdim dedi, ya'ni namazını veya virdini geçirmedi,

bil'akis böyle diyerek atları bırakıp zikrini edaya gitti, « ^{قَد} حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ » taki o

atlar hicaba gizlendi - ahırlara çekildi, yâhud koşuda gözden nihan oldu, o vakit namazını bitirdi 33.

﴿رُدُّوْهَا عَلَيَّ﴾ geri getirin onları bana, dedi

﴿فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ﴾ artık bacaklarını,

Sh:»4097

boyunlarını silmeğe başladı - ohşadı, timarlarına ı'tina etti, evvelkiler buna kılıç ile silmek ma'nâsı vermişler

ve namazı geçirtmeğe sebep oldular diye Allah yolunda kurban edildiklerini söylemişlerdir ki ikisi de

Süleymanın evwab olduğunu anlatan birer misaldirler. Eğer bu kurban ediş harbe sevk edilerek öldürülmüş

olmaları ise güzel bir ma'nâdır.

34. ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا﴾ Celâlim hakkı

için Süleymanı bir de fitneye düşürdük ve tahtının üzerine bir cesed bıraktık - bu fitne hakkında da bir takım

garibeler söylenmiştir. Sürei «Bakare» de işaret olunduğu üzere anlaşılıyor ki Süleyman aleyhisselâm beytül'makdisi yaptırdığı sırada celbettiği san'atkârlar içinde hiyeli sanayia vakıf bir takım Şeytanların kurdukları bir ihtilâl yüzünden bir müddet nüfuzunu zayı' etmiş yâhud tahtından cüdâ olmuş, bu suretle tahtında ya kendisi kuvvetsiz bir cesed halinde hükümsüz kalmış, yâhud tahtı da işgal olunup ona kırk gün kadar heykel gibi birisi oturtulmuş idi. Mason tarihlerinde mason cem'iyetlerinin Süleyman aleyhisselâm aleyhine olan bu ihtilâl hareketlerini esas ittihaz ettikleri ve reisinin hatırasına hurmet eyledikleri söylenir.

Bu fitne oldu ﴿ثُمَّ أَنَابَ﴾ sonra Süleyman, rücu' etti - tevbe ile Allaha sığınıp tekrar tahtına döndü: şöyle ki 35. ﴿قَالَ رَبِّ﴾ ya rab! dedi ﴿اغْفِرْ لِي﴾ bana mağrifet buyur - her ne kusur, hata sâdır oldu ise afv-ü kereminle ört ﴿وَهَبْ لِي مَلَكًا﴾ ve bana öyle bir mülk bağışla ki ﴿لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي﴾ benden başka kimseye gerekmesin - ya'ni benim halime münasib, münasib bana mahsus bir mu'cize olsun, yâhud bu kerre olduğu gibi kimse onu benden selb-ü nezi edemesin.

Yukarılarda da geçtiği üzere Razî tefsîrinin bir yerinde buna şöyle de ma'nâ vermiştir: Ya'ni bana öyle şanlı

bir mülk ver ki ben ona nâil olup öldükten sonra Dünya mülkünün vefası olsa idi Süleymana olurdu denilsin

de kimsenin Dünya mülküne hırs-u rağbeti yaraşık almasın. **اهـ** . Bu da güzel bir mazmundur. Fakat biz

öyle anlıyoruz ki Süleyman aleyhisselâmın asıl maksadı fâni olan Dünya mülkü değil Âhıret mülkünü

istemektir. Zira «

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ
حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤَتْهُ مِنْهَا وَمَالَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ

ondan dolaydır ki kendisine ziyadesi verilmiştir. Netekim şöyle buyuruluyor: 36.

﴿فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ﴾ biz de onun üzerine kendisine rüzgârı müsahhar kıldık - bunda

Dünya mülkünün bir rüzgâr gibi gelip geçici olduğuna da bir telmih vardır. O rüzgâr ona öyle müsahhar,

öyle munkad oldu ki bir me'mur gibi ﴿تَجْرِي بِأَمْرِ رُحَاءِ حَيْثُ أَصَابَ﴾ onun

emriyle serfûru ederek istediği yere akardı. 37. ﴿وَالشَّيَاطِينِ﴾ Şeytanları da - fitnenin men'şei

olan Şeytanları da müsahhar kıldık. Burada bu Şeytanların hem bir takım san'at dehâlarına dahi şumulünü

ve hem üç mertebe üzere teşekküllerini anlatan şöyle bir bedel ile izzah edilmesi ne kadar şayanı dikkattir:

﴿كُلِّ بِنَاءٍ﴾ her bir benna, - her türlü yapıcı, bina yapmak, san'ati onların her türlü, her türlü

bina yapanlar ve yapıcıların her türlü: mîmarı, ustası, kalfası; Corci Zeydan «

تاریخ الماصونية العام والبناءين الاحرار» namındaki masonluk tarihi

umumîsinde benna, kelimesini mason (Fran mason), kelimesini de bennai hurr diye terceme etmiştir.

﴿وَعَوَّاصٍ﴾ ve gavvas - dalgıç, denizlerin diplerine dalmakta mâhir olanları 38.

﴿وَأَخْرَيْنَ﴾ ve daha diğerlerini - ki mertebeli hafade bulunan bunlar diğer

san'atkârlara

Sh:»4099

şâmil olmakla beraber İns Şeytanlarından cin Şeytanlarına kadar varmaktadır. Onun için bunlar şu kayd ile

kaydedilmişlerdir. ﴿مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾ bukağılarda, zincirlerde çatılı olarak teshir

edilmişlerdir.

ASFAD, safedin cem'idir ki bukağı, bend demektir. Bir de bahşış ma'nâsına gelir. Çünkü bahşış dahi

alanı verene bağılayan bir bendir. Lâkin burada « بِالْأَصْفَادِ » değil « فِي الْأَصْفَادِ » ya'ni

asfad ile çatılmış değil, asfadda birbirlerine çatılmış denilmekle bukağı ma'nâsına olduğu anlaşılmalıdır.

Demek ki şerr-ü fesadlarına meydan verilmeyecek bir surette sıkı bir kaydi inzibat altına alınmışlardır. 39.

﴿هَذَا﴾ Bu - ya'ni teshir ettik de dedik ki sana verilen bu saltanat, bu teshir ﴿عَطَاؤُنَا﴾ bizim

atamız - bahşımız, vergimizdir. ﴿فَاْمَنَّ﴾ Artık diler mennet -dilediğine kerem et, in'âm, ihsan eyle

﴿اَوْ اَمْسِكْ﴾ diler tut - dilediğinden de meni' et ya Süleyman ﴿بَغَيْرِ حِسَابٍ﴾ hisab

yok - zira tesarruf sana müfevvaz, yâhud hisabsız çok bir ata, Dünyada böyle olmakla beraber 40.

﴿وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّآبٍ﴾ şu da muhakkak ki ona huzuru

izzetimizde şübhesiz bir yakınlık ve bir husnî meab: Cennette güzel bir merci' ve makam vardır.

Bir de:

﴿٤١﴾ وَادْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذِ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ
الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿﴾

Sh:»4100

﴿٤٢﴾ أَرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٣﴾
وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرًا لِأُولِي
الْأَلْبَابِ ﴿٤٤﴾ وَخَذَ بِيَدِكَ ضَغْثًا فَاضْرَبْ بِهِ وَلَا تَحْنُتْ إِنَّا
وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نَعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٤٥﴾

Meali Şerifi

Kulumuz Eyyubu da an, o vakit ki rabbına şöyle nidâ etmişti: bak bana: meşakkat ve elem ile bana

Şeytan dokundu. Depren ayağınla, işte serin bir yıkanacak ve içecek 42 Dedik ve ona bütün ehlini ve

beraberlerinde daha bir mislini bahşettik tarafımızdan bir rahmet olarak hem de bir dersi ibret temiz akıllar

için 43 Bir de al bir demet elinle de vur onunla hânîs olma, hakikat biz onu sabırlı bulduk, ne güzel kul,

hakikaten o bir evvabdır 44

41. ﴿أَيُّوبُ﴾ Eyyub - Aleyhisselâm İbni İys İbni İshak aleyhisselâm

﴿أَنِّي﴾ hani rabbına nidâ ettiği, ya rab diye çağırıldığı vakti an: şöyle ki ﴿إِذْ نَادَى رَبَّهُ﴾

ben halim şu ﴿مَسْنِيَ الشَّيْطَانِ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ﴾ zahmet ve acı ile Şeytan bana

dokunda - vesveseye yol buldu.

NUSB, meşakkat, bedende zahmet, azâbda elem, mal ve evlâd acısıyla tefsir edilmiştir. 42.

﴿أَرْكُضْ بِرِجْلِكَ﴾ depren ayağınla -

Sh:»4101

ر كض REKZ, üzengi tepmek, kanad çırpma kabîlinden olan harekettir. Ne kadar dikkate şayan bir

noktadır ki Cenabı rabbil'âlemîn, Eyyubun duasına cevab olan halâs mu'cizesini verirken bile evvelâ ona

böyle bir hareket emretmiştir ki bu emir, tıbkı Meryem kıssasındaki « هزى » emrine benzer ve «

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

ihzar eder. Burada bu emir Hazreti Eyyube söylendiği gibi hikâye olunarak « قلنا » hazf edilmiştir. Bu

suretle âyet, arada Resuli ekreme hitab eden bir cümle mu'teriza imiş gibi bir telmih de yapılmıştır. Ayak

vurmak, ayakla deprenmek, özengilemek, olduğu yerde tepinmeğe, çabalamağa veya sefer veya hicret

veya gaza eylemeğe, ya'ni mücahedenin mümkün olabilen her kısmına sadık olabileceğine göre bu telmih,

kıssasının hissa noktalarından birini teşkil eder. « وَخُذْ بِيَدِكَ » de böyledir. İbni Cerîri taberî

tefsirinde Hazreti Eyubun deprendiği bu Arzın Cabiye olduğu nakl ediliyor. ﴿هَذَا﴾ işte - ya'ni

deprence bir kaynak zuhur etti, işte dedik sana ﴿مُغْتَسَلٌ﴾ bir yıkanacak ﴿بَارِدٌ﴾ sep serin

﴿وَشَرَابٌ﴾ ve içecek - yıkan ve i, için dışın iyileşsin, yorgunluğun dnlensin, yüreğin soğusun.

Ba'zılarına göre barid muğteselin sıfatı değil, ikinci bir haber mevkiinde ve şarabı barid ma'nâsındadır.

Bunlar biri sıcak, biri soğuk iki menba' zuhur etmiş, sıcağıyla yıkanmış, soğuğunu içmiş olduğunu

söylemişlerdir. Fakat âyetinin zâhiri evvelkidir.

44. ﴿وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا﴾ Ve elinle bir demet tut ﴿فَاضْرِبْ بِهِ﴾ da vur onunla

﴿وَلَا تَحْنُطْ﴾ ve hânis olma, yemîninde durmamazlık etme -

DIGS, demet, deste, deniliyor ki bir hâdise dolayısıyla zevcesine yüz deynek vurmağa yemin etmiş idi.

Bu

Sh:»4102

suretle bir demet yaparak vurmakla yemînin yerine geleceği kendisine ruhsat olarak gösterilmiş ve hudud

ve Eymanda bu, Eyyub ruhsatı namiyle bâkî kalmıştır. Âyette ne demeti olduğu tasrih edilmediği için daha geniş vücuhe muhtemeldir. Bizim kanaatimizce bu emir, yalnız o ruhsatı göstermekle kalmıyor, eli altında bir cemaat teşkili lüzumunu da nâtik bulunuyor. Netekim şu tezkirde o cihet daha sarihtir.

﴿٤٥﴾ وَادْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدَى
وَالْأَبْصَارِ ﴿٤٦﴾ إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿٤٧﴾
وَأَنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ وَادْكُرْ إِسْمَاعِيلَ
وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ ﴿٤٩﴾

Meali Şerifi

Kullarımız İbrahimi, İshakı, Ya'kubu da an, eller ve gözler sahipleri idiler 45 Çünkü biz onları temiz bir hassa, halîs yurd düşüncesiyle halîslerimizden kılmışızdır 46 Ve çünkü onlar muhakkak nezdimizde seçilmiş ahyardan 47 İsmaili de, Elyeser de, Zül'kifli de an, hepsi de o ahyardan 48

45. ﴿أُولَى الْأَيْدَى وَالْأَبْصَارِ﴾ - Amelde ve ilimde kuvvetleri: icra ve istihbar

aletleri vardı. 46. ﴿إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ﴾ Çünkü biz onları halîslerimizden, ihlâsa indirilmiş

havassımızdan kılmıştık. ﴿بِخَالِصَةٍ﴾ Bir halîsa ile - ya'ni halîs bir hassa, lekesiz

bir

Sh:»4103

haslet ile ki şudur: ﴿ذِكْرَى الدَّارِ﴾ yurd düşüncesi - şübhe yok ki düşünmek akıbeti

düşünmektir. 47. ﴿المُصْطَفَيْنِ﴾ - Aslı « الْمُصْطَفَيْنِ » dir. Ya'ni mustafalardan,

güzîdelerden: süzülüp seçilmişlerden. ﴿الْأَخْيَارِ﴾ Ahyar, en hayırlılar - ömürlerini zevk-u safa ile

geçirmişler değil, Allah indinde en hayırlı olarak seçilmişlerden «

﴿حَيْرُ النَّاسِ مِنْ يَنْفَعُ النَّاسَ﴾ müeddasınca insanların en hayırlısı insanlara menfeati

olanlardır. İnsanların hakikî menfeati de sonunda şerr olmıyan uhrevî menfeatlerdir.

48. ﴿وَإِذْ كُرِّمَ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ﴾ İsmaili, Elyese'ı ve Zülkifli de an

- İsmaili, babası İbrahim ile biraderi İshaktan ayrı olarak zikir, şanına bilhassa itina içindir. Elyesa' ibni

Uhtub ibni Acuz aleyhisselâm İlyas aleyhisselâmın Beni İsrâil üzerine halîfesi olup sonra nübüvvet verilmiş,

Zülkiflî, Eyyub aleyhisselâmın oğlu Şeref olup Őamda tevhide da'vet eylediği zikr olunuyor.

﴿وَكُلُّ مِنَ الْأَخْيَارِ﴾ Hep bunlar da ahyardan - Allah için hayr-ü fazilet

neŐredenlerden.

﴿٤٩﴾ هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّا لِلْمُتَّقِينَ لِحُسْنِ مَآبٍ ﴿٥٠﴾ جَنَّاتٍ
عَدْنٍ مَّفْتَحَةٌ لَهُمُ الْأَبْوَابُ ﴿٥١﴾ مُتَّكِنِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا
بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥٢﴾ وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ
أَتْرَابٌ ﴿٥٣﴾ هَذَا مَا تُوْعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٤﴾ إِنَّا هَذَا
لَرِزْقُنَا مَالَهُ مِنْ نَفَادٍ ﴿٥٥﴾

Sh:»4104

Meali Şerifi

İŞte bu bir zikirdir, ve Şübhesiz korunan müttekiler için her halde güzel bir istikbal (bir husni meâb) var 49

Adin Cennetleri: ağılarak kendilerine bütün kapılar 50 İçlerinde kurularak orada bir çok yemiŐle bambaŐka

bir içki isteyecekler 51 Yanlarında da gamzeleri kasan hep bir yaşid dilberler 52 İşte bu, o hisab günü için

size va'dolunan 53 İşte ki bu bizim rızığımız, muhakkak ki ona hiç tükenmek yok 54

49. ﴿هَذَا﴾ bu - geçen âyetlerle anılan mehasin ﴿ذِكْرٌ﴾ bir zikirdir.- «

﴿وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ﴾ buyurulduğu üzere Kur'anın havî olduğu zikirlerden bir zikir, daima

hatırda tutulup ibret alınacak bir hatirai şeref « لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ »

diyenlerin istedikleri «zikrün minelevvelîn» dir.

﴿٥٥﴾ هَذَا وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ ﴿٥٦﴾ جَهَنَّمَ يَصَلُونَهَا
فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٥٧﴾ هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٨﴾
وَأَخْرَجْنَا مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ﴿٥٩﴾ هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَعَكُمْ
لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ
لَا مَرْحَبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا فَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٦١﴾ قَالُوا
رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضَعْفًا فِي النَّارِ ﴿٦٢﴾
وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ﴿٦٣﴾

Sh:»4105

﴿٦٣﴾ اتَّخَذْنَاهُمْ سِحْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ ﴿٦٤﴾ إِنَّ
ذَلِكَ لِحَقُّ تَخَاصُمِ أَهْلِ النَّارِ ﴿٦٥﴾

Meali Şerifi

Bu böyle, şübhesiz azgınlar için de fena bir istikbal (şer bir meâb) var 55 Cehennem, ona yaslanacaklar, fakat o ne çirkin döşek 56 İşte, artık tatsınlar onu bir hamîm ve bir ğassâk 57 Ve o şekilden bir diğeri: çifte çifte 58 Şu: bir alay: maiyyetinizde göğüs germiş; onlara merhaba yok, onu bize siz takdim ettiniz, bakın ne fena yatak 60 Ya rabbenâ derler: bize bunu takdim edene ateşde azâbı hemen kat kat artır 61 Bir de derler ki: neye görmüyoruz biz o eşrardan saydığımız bir takım adamları 62 Onları eğlence yerine tuttuktu ha! yoksa onlardan kaydı mı bu gözler? Şübhesiz ki bu haktır muhakkak olacaktır ehli nârın birbirine husûmeti

63

57. ﴿وَعَسَاقٌ﴾ ğassak - yaradan akan sarı su, irin, cerahat akıntısı, yahud şarap gibi kaynar

olan hamîmin zıddı olmak üzere içilmez derecede gayet soğuk ve çok çirkin kokulu içki ki hamîm sıcaklığı ile

yakar, gassak da soğukluğu ile 58. ﴿وَآخِرُ مِنْ شَكْلِهِ﴾ ve onun şeklinden, ya'ni o tadılan azâb

veya içki kabîlinden daha diğeri de var. ﴿أَزْوَاجٌ﴾ çifte çifte, türlü türlü acılar, zehir zakkım içkiler.

59. ﴿هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَعَكُمْ﴾ şu sizinle beraber İktihâm eden bir alay. -

Maiyetlerindeki tâbi'lerle beraber Cehenneme girdikleri sırada o tâğiyelerin rücesasına hikâye

buyuruluyor.

İKTİHÂM, şiddete göğüs gerip saldırmaktır. ﴿لَا مَرْحَبًا بِهِمْ﴾ onlara merhaba yok, yâhud

merhaba olmasın - bu da

Sh:»4106

reislerin onlara sözlerini hikâye. Merhaba demek « رَحِبْتَ مَرْحَبًا » takdirinde bir duâ ile müsafire

bir iltifattır ki geniş olasın; genişlik içinde güle güle oturasın demektir. 62.

﴿وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ﴾ -

mü'minlerin fukarasını kâsd ediyorlar.

﴿٦٥﴾ قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنَّ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ
 الْقَهَّارُ ﴿٦٦﴾ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ
 الْغَفَّارُ ﴿٦٧﴾ قُلْ هُوَ نَبَوًّا عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ
 ﴿٦٩﴾ مَا كَانَ لِي مِن عِلْمٍ بِالْمَلَآءِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَخْتَصِمُونَ
 ﴿٧٠﴾ إِنْ يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧١﴾ إِذْ
 قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿٧٢﴾ فَإِذَا
 سَوَّيْتَهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَجَدَ
 الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٤﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ
 الْكَافِرِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا
 خَلَقْتُ بِإِيْدِي اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿٧٦﴾ قَالَ أَنَا
 خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿٧٧﴾ قَالَ فَأَخْرِجْ
 مِنْهَا فَإِنَّكَ رَاجِمٌ ﴿٧٨﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ

الدين ﴿﴾

﴿٧٩﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٨٠﴾ قَالَ فَإِنَّكَ
مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿٨١﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨٢﴾ قَالَ
فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٣﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ
﴿٨٤﴾ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ ﴿٨٥﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ
وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٦﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ
وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٧﴾ إِنَّهُ هُوَ الَّذِي ذَكَرَ لِلْعَالَمِينَ
﴿٨٨﴾ وَلَتَعْلَمَنَّ نَبَاهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٩﴾

Meali Şerifi

De ki ben ancak korkuyu haber veren bir Peygamberim, başka bir tanrı da yok ancak Allah: o vahidi

kahhar 64 O Göklerin, Yerin ve aralarındakilerin rabbi azîz, gaffar var 65 De ki bu bir azîm haberdir 66 Siz

ondan yüz çeviriyorsunuz 67 Benim meleî a'lâya ne ilmim olurdu onlar münakaşa ederlerken? 68 Fakat

ben açık inzar edecek bir Peygamber olduğum içindir ki o ilmin bana vahy olunuyor 69 Rabbin Melâikeye

dediği vakit: haberiniz olsun ben bir çamurdan bir beşer yaratmaktayım 70 Onu tesviye ettim de ruhumdan

ona nefheyledimmi derhal ona secdeye kapanın 71 Onun üzerine Melâikenin hepsi toptan secde ettiler 72

Yalnız İblîs kibirlenmek istedi ve kâfirlerden oldu 73 Ey İblîs! buyurdu: o benim iki elimle yarattığıma secde

etmene ne mani' oldu sana? Kibirlenmek mi istedin? Yoksa âlîlerden mi bulunuyorsun? 74 Dedi ki ben

ondan hayırlıyım beni bir ateşten yarattın, onu ise bir çamurdan

Sh:»4108

yarattın 75 Buyurdu ki: hemen çık oradan çünkü artık sen matrud (racîm) sin 76 Ve her halde üzerindedir

lâ'netim ceza gününe kadar 77 Dedi: ya rab! o halde ba'solunacakları güne kadar beni geri bırak 78 Haydi

buyurdu: geri bırakılanlardansın 79 Malûm vakit gününe kadar 80 Öyle ise dedi: izzetine kâsem ederim ki

ben onların hepsini mutlak iğva eder sapıtırım 81 Ancak içlerinden ihlâs ile seçilmiş has kulların müstesnâ

82 Buyurdu ki o doğru ve ben hep doğruyu söylerim 83 Celâlim hakkı için Cehennemî mutlak

dolduracağım senden ve onların sana tabî olanlarından topunuzdan tika basa 84 De ki: bir ecir

istemiyorum sizden ona karşı ve ben o tekellüfcilerden değilim 85 O sırf bir zikir, bir öğüttür bütün âlemîn

için 86 Ve her halde onun haberini bir zaman sonra bileceksiniz 87

67. ﴿قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ﴾ deki o bir azîm haberdir - ya'ni benim size verdiğim bu haber,

benim böyle inzara me'mur Peygamberliğimle Allahın şerikten münezzehtir olarak vahdaniyeti haberi, çok

ehemmiyetli, azametli büyük bir haberdir. Bir ucunda o vahidin hiç bir tarafından müdafası kabil olmıyan

ebedî kahrı, bir taraftan da onun izzet ve mağrîfeti var. 69.

﴿مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَائِكَةِ الْأَعْلَى﴾ benim o meleî a'lâya hiç bir ilmim

yoktu -

MELEİ A'LÂ, en yüksek hey'et, Melâike âlemi ﴿إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾ onlar münakaşa

ederlerken. 70. ﴿إِنْ يُوْحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ ancak ben

mahza bir nezîri mübîn, açıktan açığa inzara me'mur bir Peygamber olduğum için o ilim bana vahy

olunuyor - da biliyorum. Şöyle ki 71. ﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ﴾ ya'ni rabbın şöyle dediği vakit ettikleri

münakaşa: - ki

Sh:»4109

sûrei «Bakare» de tafsıl olunduğu üzere «

﴿أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾ demişlerdi. Ma'ruf bir hadîsi

şerifte melei a'lânın ihtisâmı keffarat ve derecat hakkındadır diye izzah edilmesi de bu ma'nânın

tafsilâtındandır. Şübhe yok ki en yüksek münakaşanın sirri nezdi ilâhîde mağrifet ve derecata mazheriyyet

mes'lesidir. Melâikenin « وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ » diyerek hılâfete

rağbet izhar etmeleri de bundan olmuştur. ﴿ اِنِّى خَالِقٌ بَشَرًا مِّنْ طِينٍ ﴾ Ben bir

çamurdan bir beşer halk etmekteyim - beşeresinin, ya'ni derisinin açık olması hasebiyle insana beşer

denilmiştir. 72. ﴿ فَاذَا سَوَّيْتَهُ ﴾ Binaenaleyh onu tesviye ettiğim « خَلَقَ فَسَوَّى »

kavlınden de anlaşıldığı üzere tesviye halktan sonra olur. Demek ki insan maddesi çamurdan yaradıldıktan

sonra bir de insan suretini almak, insanlık seviyesine gelmek için bir müddet de tesviye olunmuş,

bedeninin cezası kıvamına getirilmek için düzeltilmiştir. Bu sebebledir ki muhtelif âyetlerde muhtelif

meratibi halkına işaret olunmuştur. Netekim « اَلِ عِمْرَانَ » da tûrabdandır, burada tinden, «

« صَلَّصَالٍ » den « حَجْرٍ » de « سُلَّالَةٍ مِّنْ طِينٍ » den, « قَدْ اَفْلَحَ »

« حَمَّاءٌ مِّنْ مَّسْنُونٍ » dan «Enbiya» da acelden halk edildiği söylenmiştir.

﴿ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوحِى ﴾ Ve içine ruhumdan nefhelediğim vakıt - «ruhî» izafeti

cüz'iyet için değil, şeref içindir. Çünkü ruh, Allahın emrindedir. Nefih ta'biri de maddeye bilfil hayat

mebdeinin ifazasını temsil eder. Hattâ « وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَاءَ » den anlaşıldığına göre yalnız

hayatı cismaniyye değil, hayatı zihniyye ve ilmiyye mebdei olan şuur ruhunun nefsi natıkanın teallûkunu

ifâde eder. Yoksa nefhı ruh, hayat alâiminden olan teneffüs ile de te'vil olunabilirdi. ﴿فَقَعُوا لَهُ﴾ -

«فاء» cezaiyye, «قعوا» vuku'dan «قع» emri hazırının cem'idir. Ya'ni ruh nefh olununca onun için

düşün ﴿سَاجِدِينَ﴾ sacidîn olarak, her biriniz secde

Sh:»4110

ederek - tehiyye ve tekrim secdesi, yâhud Allahın emrine kıble secdesi 73.

﴿فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ﴾ onun üzerine Melâikenin hepsi toptan secde

ettiler. - Ve o secdenin nefcesidir ki Peygamber olanlara vahiy getirirler. 75.

﴿لَمَّا خَلَقْتُ بِيَدِي﴾ iki yedimle halk ettiğime - Kur'anda Allah tealâya ba'zan «yedullah»

gibi müfred olarak ba'zan da «مِمَّا عَمِلْتَ آيَدِينَ» gibi cemi' olarak, ba'zan da böyle «

﴿كَلَّمَا يَدَيْهِ يَمِينٌ﴾ gibi tesniye olarak yed nisbet olunmuştur. Bir hadîste «

buyurulduğundan her birinde şanı ilâhîye lâıyk bir ma'nâ murad olduğundan şüphe yoktur. (Sûrei Maideye

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ﴾ bak.) Bir çokları burada iki yedin ayrıca birer ma'nâsı maksud

olmayıp i'tinai mahsus ile yaratmak ma'nâsından kinaye olduğuna kail olmuşlardır. Zira Âdem bütün esbabı

adiyyenin fevkinde olarak en yüksek bir ıstıfa ile yaradılmıştır. Ba'zıları da kudret ma'nâsile te'vil eylemişler

ve tesniye mücerred te'kid için olduğunu, çünkü Âdemin hılkatinde kudreti ilâhiyyenin tecelliyatı müekked ve muzaaf bulunduğunu söylenmişlerdir. İbni Ömer Hazretlerinden rivayet olunur ki: Allah tealâ dört şey'i yedile halk buyurmuştur: Arş, Cenneti adin, Kalem, Âdem, sonra her şey'e «ol!» demiş olmuştur. Burada zahir ki yed, hiç bir sebep araya girmeksizin doğrudan doğru kudreti ilâhiyye ile demektir. Âdemde ise bu ma'nâ muzaaftır. Bizce burada en yakın vecih biri tesviyeye, biri de nefhı ruha işaret olmasıdır. Ki beşerin hılkatinde cisim âlemi ile ruh âleminin içtimasını ve binaenaleyh insanın nüshai camia olduğunu anlatmış olur. ﴿أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ﴾ kibirlenmek mi istedin yoksa âlilerden mi bulunuyorsun - ya'ni hiç istihkakın olmayarak mücerred bir kibirmi tasladın yoksa zu'munca bihakkın yüksek, mâfevk mi bulunuyorsun? Netekim İblis cevabında bu ikinci şıkka

Sh:»4111

tutunarak 76. ﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ﴾ - Sûrei «Araf» a bak. Bu izyaha göre burada

«أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ» deki halikîn gibi farzı ve takdirîdir. Lâkin «مِنَ الْعَالِينَ» ta'biri

Muhyiddini Arabî bunu tahkika hamlederek buradan bil'istidlâl şuna kail olmuştur ki Âdeme secde ile

memur olmayın Melâike de vardır. Bunlar alîndir. Müheyyemun denilen bir kısım Melâike vardır ki Allah

tealânın cemal ve celâlini mülâhazaya müstağraklılar. Hiç biri Allah tealânın ondan gayrısını yaratmış olduğunu bilmez, bunlar Âdeme secde ile emr olunmamışlardır. El'alîn bunlar yahud Semâ Melâikelerinin

hepsidir. Onlarda Âdeme secde ile emrolunmamışlardır. Âdeme secde ile emrolunan Melâike hep Arz

Melâikesidir **اهـ**. Ancak şeyhın bu fikri insanın nüshai camia olması hakkındaki mezhebine muvafık

düşmemiştir. 84. **﴿قَالَ فَالْحَقُّ﴾** Allah tealâ buyurdu ki o, hak - ya'ni ihlâslı kullarımı iğvâ

edemeyeceğin sözü doğrudur. « **انَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ** » yahud o

halde hakkı ya'ni iğvâ ettiğin surette hakkı, hak cezası nedir bilir misin? **﴿وَالْحَقُّ أَقُولُ﴾** o

hakkı da ben söyleyeyim - yahud ben hep hak söylerim: 85.

﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ الْخ...﴾

86. **﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾** deki ona karşı: ya'ni Kur'andan, o azîm

haberden dolayı sizden bir ecir istemiyorum **﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾** ben o

tekellüfcülerden de değilim - kendinde olmiyan bir şey'e özenerek tekellûf ve tesannu' ile satmağa çalışan

müddeilerden değilim. Ya'ni böyle ciddiyetim samimiyetim ma'lûmunuzdur. Yok yere nübüvvet iddia

etmiyeceğimi, Kur'anı uydurmağa kalkışmıyacağımı teslim etmeniz lâzım gelir.

İbni adıyy Ebi Berzeden şöyle tahric eder: demiş ki:

Sh:»4112

Resulullah size ehli Cenneti haber vereyim mi? buyurdu, bela, ya Resulullah dedik, buyurdu = «

هُمُ الرَّحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» onlar aralarında merhametli olanlardır. Size ehli narı haber vereyim mi?

bela, ya Resulullah dedik, buyurdu ki «

هُمُ الْيَسُونَ الْقَانِطُونَ الْكَذَّابُونَ الْمُتَكَلِّفُونَ» onlar ye'se düşenler,

ümidini kesenler, yalancılar, tekellüfcü olanlardır.» Mütakellifin alâmeti de Beyhekînin Şüabü'lîmında İbni

Münzirden tahricine göre üçtür: kendisinin fevkında olan kimse ile yarışmak ve yetişemeyeceği şey'e el

sunmak ve bilmediği şey'i söylemek. Sahihaynde vârid olduğu üzere İbni mes'ud radiyallahü anh demiştir

ki «ey insanlar içinizden her kim ilim bilirse söylesin, bilmiyen de Allahü a'lem desin. Allah tealâ Resulüne

şöyle buyurdu «

«قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ»

87. ﴿إِنْ هُوَ﴾ o Kur'an başka değil ﴿الَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ﴾ bütün âlemîn için bir

zikirdir. - Bütün zevil'ukul âlemleri için ilâhî bir ıhtar, bir öğüttür. 88.

﴿وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ﴾ ve kalem ederim ki onun haberini, dünyevî ve uhrevî haber

verdiği va'd-ü vaîd sâireyi bir zaman sonra muhakkak bileceksiniz - kimi Dünyada kimi Âhîrette.